

MAVZU. KORREKTSIYA VA KORREKTSION METODIKALAR

Reja:

1. Psixologik korreksiya tushunchasi va mohiyati
2. Korreksiya maqsad va vazifalari
3. Maktabgacha yoshdagi bolalarda qo'llaniladigan korreksion o'nalishlar
4. Korreksion ishlarning asosiy metodlari va texnologiyalari
5. Psixologning kasbiy kompetensiyasi va korreksion ishda hamkorlik
6. Korreksion mashg'ulotlarning bosqichlari va metodik tavsiyalar
7. Korrektsiyada etika va maxfiylik tamoyillari

Tayanch so'z va iboralar:

korrektsiya, psixologik yordam, emotsional rivojlanish, kognitiv rivojlanish, o'yin terapiyasi, art-terapiya, musiqa terapiyasi, relaksatsiya, kognitiv-trening, psixokorreksion metodika, refleksiya.

1. Psixologik korreksiya tushunchasi va mohiyati

Psixologik korreksiya — bu shaxsning psixik rivojlanishida kuzatiladigan noqulay, muammoli yoki nomuvofiq holatlarni yumshatish, to'g'rilash va rivojlantirishga yo'naltirilgan **maqsadli psixologik ta'sir jarayonidir**.

Lotincha *correctio* ("tuzatish", "to'g'rilash") so'zidan olingan bu atama zamonaviy psixologiyada **rivojlantiruvchi va tuzatuvchi faoliyatni** o'z ichiga oladi. Korrektsiya nafaqat "muammoni tuzatish", balki **bolaning shaxsiy resurslarini ochish**, uning o'ziga bo'lgan ishonchini shakllantirish va sog'lom ijtimoiy rivojlanishiga sharoit yaratishni ham nazarda tutadi.

Psixokorreksion ishlar, ayniqsa, **maktabgacha yoshdagi bolalar** bilan ishlashda muhim ahamiyatga ega, chunki aynan shu davrda shaxsning emotsional, kognitiv va ijtimoiy poydevori shakllanadi.

2. Korreksiya maqsad va vazifalari

Asosiy maqsad: bolalarning psixologik rivojlanishida uchraydigan muammolarni bartaraf etish va ularning shaxsiy salohiyatini ochib berish.

Vazifalar:

1. Bolaning emotsional holatini barqarorlashtirish.
2. Muloqot va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini rivojlantirish.
3. Kognitiv jarayonlar (diqqat, xotira, tafakkur, nutq)ni qo'llab-quvvatlash.
4. Hissiy o'zini ifoda etish va stressga qarshi bardoshlilikni oshirish.
5. Shaxsiy o'sish uchun qulay psixologik muhit yaratish.
6. Psixologik muammolarning qayta takrorlanishining oldini olish.

3. Maktabgacha yoshdagi bolalarda qo'llaniladigan korreksion yo'nalishlar

1. **Emotsional yo'nalish:** qo'rquv, agressivlik, ishonchsizlik, tortinchoqlikni kamaytirish.
2. **Kognitiv yo'nalish:** e'tibor, xotira, tafakkur, nutq rivojini qo'llab-quvvatlash.
3. **Ijtimoiy yo'nalish:** hamkorlik, empatiya, muloqot va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirish.
4. **Ijodiy yo'nalish:** tasavvur, estetik did va o'zini ifoda etish imkoniyatlarini kengaytirish.

4. Korreksion ishlarning asosiy metodlari va texnologiyalari

Korreksion metodlar bolaning yoshiga, individual xususiyatlariga hamda muammo turiga qarab tanlanadi. Eng samarali usullar quyidagilar:

1. **O'yin terapiyasi** – bolalarning tabiiy faoliyati orqali ularning ichki kechinmalarini ifoda etish, ijobiy xatti-harakatlarni shakllantirish.
2. **Art-terapiya** – rasm, loy, qum, qo'g'irchoqlar bilan ijodiy faoliyat orqali his-tuyg'ularni ifodalash.
3. **Musiqqa terapiyasi** – tinchlantiruvchi yoki faollashtiruvchi musiqalar orqali emotsional muvozanatni tiklash.
4. **Relaksatsiya mashqlari** – nafas olish, mushak bo'shashtirish, meditatsiya usullari yordamida stressni kamaytirish.
5. **Kognitiv-trening** – diqqat, tafakkur va xotirani rivojlantiruvchi mashqlar tizimi.

5. Psixologning kasbiy kompetensiyasi va hamkorlik

Psixologik korrektsiya samaradorligi ko'p jihatdan **psixologning kasbiy mahorati** va uning pedagoglar hamda ota-onalar bilan o'zaro hamkorligiga bog'liq.

Psixolog quyidagi kompetensiyalarga ega bo'lishi zarur:

- bolani psixodagnostika asosida tahlil qila olish;
- individual korrektsion dastur tuzish;
- pedagog va ota-onalarga maslahat berish;
- korrektsiya natijalarini baholash va tahlil qilish;
- etik me'yorlarga rioya qilish.

Amaliy blok (70 daqiqa):

Case-stadi (muammoli vaziyatlar):

Agresiv bola (5 yoshli Nodir)

Vaziyat: do'stlarini uradi, o'yinchoqlarni tortib oladi.

Korreksion metodlar: o'yin terapiyasi ("Yostiq urish"), art-terapiya ("G'azabimni chizaman"), rol'li o'yinlar ("Do'st bo'lish"), musiqa-terapiya (tinchlantiruvchi musiqada relaksatsiya).

Qo'rquvchan bola (4 yoshli Dilnoza)

Vaziyat: qorong'idan qo'rqadi, yolg'iz qolishni xohlamaydi.

Korreksion metodlar: art-terapiya ("Qo'rquvni chizish"), qum terapiyasi ("Qo'rqinchli uy"), rol'li o'yinlar ("Sehrli qahramon"), nafas mashqlari.

Muloqot qiyinchiligi (6 yoshli Aziza)

Vaziyat: tengdoshlari bilan o'ynamaydi, uyatchan.

Korreksion metodlar: trening o'yinlari ("Tanishing"), rol'li o'yinlar ("Do'stga sovg'a"), art-terapiya ("Men va mening do'stlarim"), kichik guruhli o'yinlar.

Guruhiy ish:

Qaysi metodikani tanlaysiz va nima uchun?

O'yin terapiyasi – asosiy faoliyat shakli sifatida samarali.

Art-terapiya – ichki hissiyotlarni ifodalash imkonini beradi.

Musiqa terapiyasi – emotsiyalarni boshqaradi.

Relaksatsiya – stressni kamaytiradi.

Kognitiv-trening – intellektual rivojlanishni qo'llaydi.

Xulosa: bog'chada guruh bilan ishlashda eng ko'p o'yin terapiyasi va art-terapiya qo'llaniladi.

Rol'li o'yinlar:

"Do'konda" – muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish.

"Shifokor va bemor" – empatiya va yordam ko'rsatishni rivojlantirish.

"Oilada" – ijtimoiy rollarni tushunish.

"Do'stlik ko'prigi" – birdamlik va ishonchni kuchaytirish.

“Qahramon va qo‘rqinchli hayvon” – qo‘rquvni yengish.

Mini-master-klass:

Trener bir texnikani amaliy ko‘rsatadi (masalan, “Musika orqali his-tuyg‘ularni ifodalash”).

6. Korreksion mashg‘ulotlarning bosqichlari va metodik tavsiyalar

1. Tayyorlov bosqichi: ishonchli muhit yaratish, tanishuv va motivatsiyani oshirish mashqlari.

2. Asosiy bosqich: tanlangan metodlar asosida individual yoki guruhli mashg‘ulotlar o‘tkazish.

3. Yakuni bosqich: natijalarni umumlashtirish, refleksiya mashqlari, o‘z-o‘zini baholashni rag‘batlantirish.

Metodik tavsiya: mashg‘ulotlar qisqa (15–25 daqiqa) va qiziqarli shaklda, bolalarning yosh psixologik xususiyatlariga mos o‘tkazilishi lozim.

7. Korrektsiyada etika va maxfiylik tamoyillari

Har bir ishtirokchining **shaxsiy ma‘lumotlari maxfiy saqlanadi.**

Bolaning roziligi (va ota-onaning yozma ruxsati) asosida ishlov beriladi.

Videoyozuv yoki suratga olish faqat barcha ishtirokchilarning roziligi bilan amalga oshiriladi.

Psixolog har bir bolaga nisbatan **hurmat, ishonch va bag‘rikenglik** tamoyillariga amal qiladi.

Refleksiya va yakuniy qism (15 daqiqa):

Savol-javob.

“Bir soʻzda fikring” mashqi: ishtirokchilar treningdan olgan asosiy taassurotni bir soʻz bilan ifodalaydi (masalan: “doʻstlik”, “ishonch”, “xotirjamlik”).

Trener umumiy xulosa qiladi.

Qisqa tavsiyalar.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

Asosiy adabiyotlar:

1. Андреева Г.М. *Психологическая коррекция в детском возрасте*. – М.: Академия, 2018.

2. Люсина Л.М. *Психологическая коррекция и развитие личности ребёнка*. – СПб., 2020.

3. Нематов Д.А. *Psixokorreksion ishlar metodikasi*. – Toshkent, 2021.

4. Хонкелдиева Н.А. *Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi*. – Toshkent, 2022.

5. Ruzieva N.S. *Psixologik yordamning zamonaviy metodlari*. – Samarqand, 2023.

Qoʻshimcha adabiyotlar:

1. Абдуллаева М.С. *Pedagogik va psixologik korrektsiya asoslari*. – Toshkent, 2019.

2. Очилова Д.С. *Psixologik xizmat va korrektsion faoliyat metodikasi*. – Toshkent, 2020.

3. Gʻaybullaeva Sh. *Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan psixokorreksion ishlar*. – Buxoro, 2021.

4. www.ziyonet.uz

5. www.lex.uz